

Nattoralik

-tarnatta perput

Allattoq assiliisorlu: Frank Wille
Saqqummiussisoq:
Namminersornerullutik Oqartussat.
Udgivet af: Grønlands Hjemmestyre

Ikisariuk
- lær den at kende

Utoqqallak/Gammel fugl.

Nattoralaaq utoqqallammit qanoq immikkoortinneqarsinnaava?

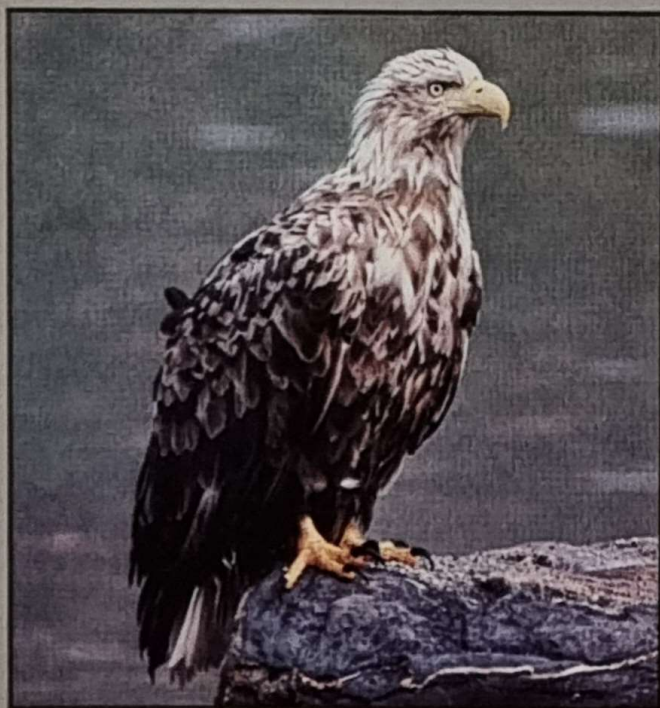
Nattoralaaq isikkui kiisalu 5-7 -nik ukioqalerlutik piaqqiulersinnaanngoraangamik isikkumikkut assigiinngissuteqalersarput. Nattoralaaq qerningajavissuuvoq; siggui, isai meqquulu taartuullutik. 2-3-nik pisoqaassuseqalerlunilu saamigut papimmigullu qaamasunik milaqalersarpoq, tassalu milakulaalittut isikkoqalerluni. Nattoralik utoqqallak piaqqanit naleqqiullugu qaamaneruvoq – pingaartumik qungatsimigut niaqqumigullu; siggui isaalu sungaartuullutik papiilu qaqqorillutik. Nattorallit piaqqiulersut aappariit toqunissartik tikillugu ineqarfik ataaseq najortarpaat – imminnut qimannatik. Nattorallit 50-60-inik ukioqalersinnaapput. Piaqqat sumi tamani angalaartarput piniarnermik sungiusarlutik angajoqqaaminnit isumagineqaratik. Taamaattumik nattorallit 5-10-it amerlassusillit takussaagajuttarput – pingaartumik ukiuunerani illoqarfiit eqqaanni. Taamalu inuit isumaqalersarput Kalaallit Nunaanni nattorallit amerlaqisut. Taamaanngilarli, tassaliuku erisalaarnera pissutaalluni takukulanartartut.

Hvordan ser man forskel på den unge og den gamle ørn?

Der er forskel på ørnenes udseende, når de er unge og når de i en alder af 5-7 år begynder at yngle. Den unge ørn synes næsten sort. Den har mørkt næb, mørke øjne og mørk fjerdragt. Når den bliver 2-3 år gammel har den fået en del lyse pletter på brystet og på halefjerene. Nu virker den helt spættet. Den gamle ørn er lysere end de unge – især på hals og hoved. Den har gult næb, gule øjne og helt hvide halefjer. De voksne ørnepar bor samme sted hele livet – og de bliver sammen i faste par. De kan blive op til 50-60 år gamle. De unge fugle strejfer om, mens de lærer at jage og klare sig selv. Derfor ser man ofte 5-10 ørne på een gang – især tæt på byerne om vinteren. Det har ofte fået folk til at tro, at der er mange ørne i Grønland. Det er der ikke, men den er meget løjefaldende og derfor ser man den tit.

Piaraq 2-3-nik pisoqaassusilik/2-3 árig ungfugl.

Uttoqqallak/Gammel fugl.

Piaraq/ungfugl.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Uugaq/Uvak.

1. Oquutag/Håising	5. Kanajoq/Ulk	9. Naajaaq/Svartbagunge
2. Saarullik/Torsk	6. Eqaluk/Fjeldørred	10. Uugaq/Uvak
3. Saarullik/Torsk	7. Terianniarq/Rævehvalp	11. Saarullik/Torsk
4. Suluppaagaq/Rødfisk	8. Terianniarq/Rævehvalp	12. Naaja/Måge

Nattoralik sunik nerisaqarpa?

Nattoralit neriniartarneri maanna misissorluarneqarput taamaattumik ilisimalerparput pisassaq pisariinneq piniartaraa -aammali piumalluakkani ujartortaraa. Ukiuunerani nattoralippaaluussuit illoqarfiit eqqaanniilersarput aalisakkat perlukuinik silunillu nerisaqartarlutik. Kalaallit Nunaata kujataani aalisagaq nattoralip nerisaasa pingaarnersaraat, tassalu nerisaasa 90%-eralugu. Tamatuma saniatigut nattoralip terianniaqqat tulukkallu piniartarpai. Nattoralip pisani 3,5 kg tikillugu oqimaassusilik tinngussinnaavaa. Ilaatigut nattoralik savaaqqamik inoorlaamik tinnquussinnaasarpoq – tamannali ullumikkut qaqutigoorluinnarpoq, tassa savaateqarfinni nutarterinerup nassataanik savat – savat inaanni – piaqqinerusalermata. Kalaallit Nunaata qeqqani kujataanut naleqqiullugu nattoralik timmissanik piniarneruvoq – pingaartumik naajat, mitit piniartarlugit. Nattoralat tukernerminniit timmisalernerminnut tamarmik immikkut 50 kg. miss. nerisari-sarpaat.

Hvad spiser havørnen?

Ørnenes spisevaner er nu blevet meget grundigt undersøgt. Derfor ved man, at ørnen tager det bytte, der er nemmest at få fat på – men også at ørnen plejer at vælge særlige byttearter, som den holder mest af. Om vinteren holder mange ørne til ved byerne og spiser fiskeaffald. I Sydgrønland er fisk det vigtigste bytte for ørnen og udgør næsten 90% af al dens mad. Derudover tager ørnen rævehvalpe og fugle især rævne. Ørnen kan maksimalt flyve med et bytte på 3,5 kg. Det sker at ørnen tager nyfødte lam – men det bliver mere og mere sjældent, fordi den nye teknik på fåreholderstederne medfører, at fårene nu i højere grad føder i stald. I Midtgrønland fanger ørnen flere fugle end i Sydgrønland – især måger og edderfugl. Fra ørnens unger bliver udklækket til de er flyvefærdige, skal de have ca. 50 kg. mad hver.

Terianniarq/Rævehvalp.

Saarullik/Torsk.

Nattoralip nerisassani qanoq ililluni pisarisarpaa?

Nattoralik pinerrarissuuvoq arlalinnik piniariaaseqarluni. Aalisagaq amerlanertigut qaffakartog aarsaarfigalugu pisarisarpaa. Aalisagaq angivallaarpat nukittuallaarlunilu taava nattoralik imaaniiiginnartarpoq nunap tungaanut »nalulluni« aalisagaq kukimmissimaatigalugu. Nattoralip suluni anguartuutigisarpai. Timmissat imarmiut piniartarpai alloqattaarnerini qulangersimallugit; timmiarlu qasulluni pikiarpat ingerlaannaq pisaralugu. Nattoralip naajat timmisut qasunissaasa tungaanut malersortarpai naggataagullu imaani pisaralugit. Aasaanerani nattoralip terianniaq-qat naajaallu qoqassillugit tinnguttarpai.

Hvordan fanger ørnen sit bytte?

Ørnen er en dygtig fanger og behersker flere fangstteknikker. Fisk fanger den for det meste ved at snuppe dem, når de kommer tæt på overfladen. Hvis fisken er stor og stærk, må ørnen blive i vandet og »svømme« i land med fisken i kløerne. Ørnen kan bruge sine vinger til at ro med. Søfugle jager den ved at holde sig svævende i luften lige over den dykkende fugl. Når fuglen er træt og dukker op til overfladen, slår ørnen ned på den. Mågerne forfølger ørnen i luften til de bliver trætte og tager dem til sidst på vandet. I sommertiden tager ørnen rævehvalpe og mågeunger ved overraskelsesangreb.

Naajaaq/Svartbagunge.

Nattoralik qanoq sernissorsinnaavarput?

Nattoralik ullumini ivasoq eqqissisimasussaavoq. Pingaartumik arnaviaq taama ivatilluni akornusersuisunut misikkarittarpoq. Ineqarfimmik eqqaani aprilimiit junip aallartisimalerneranut akornusersorneqarpallaarunik mannii maangaannarsinnaapput. Nattoralaat aasap naalernerani anngajaarsuannngortut angallammiit erseqqissumik isiginnaarluarneqarsinnaapput. Timmissallu pinneqisut taamatut qimerloorluarneqarsinnaallutik. Teriannianut kiisartut nattoralinnik uloria-nartorsioertitsisinnaasunut ilaapput. Pingaaqaaq teriannianut kiisartut narajaat nattoralinnik takuneqarsinnaajunnaarlugit inissinnissaat, nattoralit takullertoorlugit pisarinngitsoorumallugit. Soorunami aamma nattoralit issunneqartussaangillat. Timmissat tigutsisillit allat assigalugit Kalaallit Nunaanni nattoralik eqqissisimatitaalluinnarpoq. Timmissat tigutsisillit Kalaallit Nunaannit anninneqarnissaat inerteqqutaavoq. Nattoralit ukiuni tusintilinni Kalaallit Nunaaniippat inuit nunaqqatigalugit. Tamanna ingerlajuassappat paasisariaqarparput atortorissaalernikkut inuk nattoralimmut akeqqatut ilimmat. Taamaattumik nattoralip pisariaqartippaa sernissorneqarnissaq, eqqissisimatitaaneq ataqquineqarnerlu. Nattoralik ajutoorsimasoq imaluunniit toqungasoq nassaarigukku taava polituinut tunniuttariaqarpát.

Hvordan beskytter vi ørnen?

Når ørnen ligger på rede og ruger sine æg skal den have ro. Det er især hunnen, der er følsom for forstyrrelser i denne periode. Hvis der er for megen aktivitet omkring reden fra april til begyndelsen af juni risikerer vi at æggene går tabt. Men når ungerne er store midt på sommeren, kan man roligt sejle forbi et ernest og nyde synet af den smukke fugl. Rævefælder kan være en anden trussel mod ørnene. Det er vigtigt at rævesakse ikke anbringes, så ørnen kan se lokkemaden fra luften og måske går i fælden. Og så må man naturligvis ikke skyde ørnene. Ligesom de andre rovfugle er ørnen totalfredet. Det er forbudt at sende rovfugle ud af Grønland. Ørnene har levet sammen med menneskene i Grønland i tusinde år. Hvis det skal fortsætte, må vi erkende, at den moderne teknik har gjort mennesket farligt overfor ørnen. Derfor trænger ørnen til beskyttelse, fred og respekt.

Nalunaaqutaasa qalipaatai malugikkitt/Bemærk ringene.

Nattoralik sooq misissugarineqassava?

Kalaallit Nunaata nattoralia silarsuarmi timmissat qaqutigoorneraasa ilagaat. Kalaallit Nunaanni tamarmi nattoralit aappariit piaqqiortut 150-it missaannaaniipput. Tassalu timmissat tamakku nungunnginnissamut amerlassutsimikkut naammaqqaannavillutik. Taamaattumik Kalaallit Nunaata nattoraliaata soqutigineqarnera -maani nunanilu allani- annertoqaaq. Ukiut arlalissuit ingerlanerini nattoralip uumanera misissoqqissaarneqarsimavoq. Taamaattumik qanoq amerlatigineri, sutortarneri sumilu eqqissisimaneruneru ullumikkut ilisimanerulerpavut. Sulili ilisimasaqarnerusariaqarpugut – ilillu aamma ikiuussinnaavutit. 1981-imilli nattoraliaat tikissinnaasagut tamaasa nalunaaqutsersorpavut. Isigaani talerpillermi nalunaaquttap takutissavaa ukioq suna tukersimamur. Isigaani saamerlarmi nalunaaquttap takutissavaa Kalaallit Nunaanni sumi ineqarfeqarnera. (Assersuutigalugu, nalunaaqutaq aappalaartoq isikkami talerpillermiittoq = 1986-imi tukertoq, tavalu saamimmi nalunaaqutaq tungujortoq = Paamiunili/Maniitsup eqqaanni tukertoq). Nattoralimmik toqungasumik nassaaruit, pingaarluinnarpoq nalunaaqutaq, nalunaaquttami nassitsiffissatut allassimasumut nassiutissagakku. Aammalu pingaaqaaq ulloq suna sumilu nattoralimmik nassaarnerit allassallugu. Inuit soqutigininnerisigut peqataanerisigullu Kalaallit Nunaanni timmiaq qaqutigoortoq taanna isumannaallisaavigineqarsinnaavoq, taamalu kinguaassattinnut aamma nuannaarutaasinnaassalluni. Nattoralik tamatta perput – siunissaqartiguk.

Hvorfor undersøge havørnen?

Den grønlandske havørn er en af verdens sjældneste fuglearter. Der findes nemlig kun ca. 150 par gamle ynglefugle i hele Grønland. Det er kun lige nok til at sikre bestandens fortsatte eksistens. Derfor er interessen stor – både her og i udlandet – for den grønlandske havørn. Gennem en årrække er ørnens biologi og livsvilkår blevet undersøgt. Derfor ved vi idag mere om, hvor mange der er, hvad de spiser og hvor de lever bedst. Men vi har brug for mere viden – og det kan du være med til at sikre. Siden 1981 har vi ringmærket alle de ørneunger, vi kunne komme til. På højre ben har de fået en ring, der fortæller hvilket år, de er født. På venstre ben har de en ring, der fortæller hvilket distrikt, de er fra i Grønland. (F.eks. rød ring på højre ben = født 1986 og blå ring på venstre = født i Nuuk/Paamiut distriktet). Hvis du finder en ringmærket ørn, er det meget vigtigt, at du serger for, at ringene bliver sendt til den adresse, som står på ringen og at du samtidig fortæller hvilken dato du fandt ørnen, og hvor du fandt den. Med interesse og deltagelse i denne undersøgelse fra befolkningen, vil denne enestående fugl kunne sikres, så også de kommende generationer kan nyde den. Ørnen er vores fælles ejendom – giv den en fremtid.

Mappersagaq una allagartarsuartaalu tassaapput ukiut 14-it Kalaallit Nunaani nattoralip ilisimatusarneqarsimanerata takussutissartai -aatsaallu ingerlanneqarsinnasimalluni ilaatigut WWF-ip SAS-ip KNI-ip Leica-foto-Kaj Nielsen-llu tapersiinerisigut. Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussat Ikiorseneqarsimanermut qujavog neriuutigineqarporlu Kalaallit Nunaanni uumasut naasullu pillugit suleqatigiilluarneq ingeriajuassasoq. Erseqqinnerusunik paasisaqarusukkuit saaffigissavat: Kalaallit Nunaanni Namminersornerullutik Oqartussat, 3. kontor, Box 1015, 3900 Nuuk.

Denne pjese og den tilhørende plakat er et af resultaterne af 14 års forskning omkring den grønlandske havørn – et projekt, der kun har været muligt pga. støtte fra bl.a. WWF, SAS, KNI, Leica og Kaj Nielsen. Grønlands Hjemmestyre takker for hjælpen og håber på fortsat godt samarbejde omkring Grønlands dyr og planter. For yderligere oplysninger, kontakt: Grønlands Hjemmestyre, Sekretariatet, 3. kontor, Box 1015, 3900 Nuuk.

Tryk: Rosendahl-Esbjerg.

2. oplag med støtte fra »Det kongelige Grønlandsfond« og »J. Lauritsen Fondet«.